

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Бойко Тетяни Антонівни,

кандидата мистецтвознавства, старшого наукового співробітника,
доцента, доцента кафедри режисури та акторської майстерності КНУКіМ

на дисертацію **Бубнової Вікторії Вікторівни**

«Театральна критика у фаховому медіапросторі України 1970–1980-х років», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво»

Актуальність теми дослідження. Аналіз і спостереження різноманітних мистецьких процесів України, фіксація та оцінка знакових творів театрального мистецтва ХХ століття збереглися завдяки численним виданням періодики, записам телепрограм та праці багатьох театрознавців, журналістів, митців-теоретиків, творчої молоді та інших. Зафіксовані та збережені матеріали різних періодів суттєво різняться за своєю якістю, кількістю, змістовим наповненням та, головне, за ідеологічним і критичним градусом оцінювання. Вагомий театральний-критичний дискурс належить, безперечно, 1920-1930-м рокам – часу модерного розвою українського театру, діяльності видатного митця Леся Курбаса та його численних учнів, adeptів і опонентів. Втім, наступні періоди так званого радянського театру ще донині потребують детального вивчення та належних наукових конотацій. У цьому контексті важливо акцентувати на специфіці театральної критики 1970-1980 рр. як певного перехідного відрізка від практики радянської України до перетворень України незалежної. Адже саме у 1970-1980 рр. відбулося якісне оновлення театрального ландшафту вітчизняного театру, зміни поколінь режисерів, сценографів, акторів та критеріїв оцінювання і форм висвітлення їх творчого доробку. На сучасному етапі розуміння варіативності критичної думки цього періоду необхідне для відтворення цілісної картини історії українського театру та специфіки її теоретичного осмислення. У цьому контексті дисертаційне дослідження Бубнової Вікторії Вікторівни долучається до вже відомих розвідок В.

Заболотної, В. Неволова, В. Фіалка, О. Клековкіна, В. Собіянського, А. Коржової, Ю. Щукіної та інших. У дисертації Вікторія Бубнова аналізує, структурує та робить наукове обґрунтування соціокультурних процесів і театрального медіадискурсу 1970-1980-х років, специфіки редакційної політики та тематичного спектра журналу «Український театр» як провідного видання тих часів. Її праця відповідає актуальним запитам вітчизняної науки театрознавства.

Відповідність змісту розділів заявленій темі. У тексті дисертації логічно й послідовно викладено головні аспекти заявленої теми. Дослідниця у своїх міркуваннях залишилася в межах **об'єкта дослідження**, яким став фаховий медіапростір України 1970–1980-х років, та ретельно проаналізувала сутнісні параметри **предмета дослідження**, а саме – театральну критику у фаховому медіапросторі України 1970–1980-х років. Зокрема, «Історіографічні, джерелознавчі та методологічні засади дослідження» викладено у Розділі 1, який складається з чотирьох підрозділів. У цьому розділі закладено теоретичні підвалини дисертації, якими стали джерельна база, методологічні засади та термінологічний апарат. Дисертантка вповні приділила увагу усім зазначеним аспектам, контекстуальне опрацювання її теми доволі ретельне, воно зачіпає не лише питання медіадискурсу та театральної критики обраного періоду, а й торкається загальних знань світового та вітчизняного театру, теорії культури, основ журналістики, мистецького глосарія тощо. Усе це разом свідчить про ґрунтовний теоретичний підхід до опрацювання теми.

Розділ 2 «Театральний медіадискурс в українській періодичній пресі 1970–1980-х років» містить три підрозділи. У першому підрозділі вказано на ідеологічні та мистецькі важелі соціокультурних процесів, які розгорталися в цілковитій залежності від партійних вказівок та кон'юнктури. Дисертантка називає мистецьку періодику дзеркалом тогочасного життя й аналізує інші медійні форми поширення інформації в контексті фахового медіадискурсу. Зокрема, у наступних підрозділах структуровано інформацію про різновиди публікацій та їх жанрові розгалуження, визначено провідні мистецькі видання

республіканського та столичного підпорядкування, проаналізовано доробки провідних авторів та організаційні принципи виходу друкованої періодики. Особливу увагу приділено редакційної специфіки газети «Культура і життя», родоводу провідного театрального журналу «Український театр» та особливостям еміграційного часопису «Сучасність». Завершує розділ розвідка про тогочасні рефлексії самих критиків на резонансні публікації та цілі номери провідних видань, що порушує важливі питання освіти дописувачів, їх аналітичного та критичного мислення, професійної етики тощо. Висновки дисертантки з цього приводу резонують із ситуацією сьогодення, коли фахових дописів стає дедалі менше, а компліментарні відгуки медійних персон дезорієнтують пересічних глядачів щодо якості творчого продукту.

У Розділі 3 «Журнал «Український театр» як об'єктивізація мистецьких процесів в українському культурному просторі» простежено головні віхи функціонування часопису. По суті, у трьох підрозділах систематизовано, описано й пояснено принципи адміністративної роботи журналу, етапів його візуальних та змістовних трансформацій, передумови формування редакційної політики тощо. На прикладі колективної роботи журналу «Український театр» здобувачка проаналізувала специфіку фахової театральної-критичної думки 1970-1980-х рр, виділила репрезентативні рубрики та індивідуальні підходи провідних авторів. Варто зазначити, що всі викладені положення розділу зроблено на основі власних спостережень, які В. Бубнова закріпила чередою наукових висновків. Інформація про склад редакційної колегії та зміни накладу журналу з 1970 по 1990 рік, яку подано у Додатках Б і В, поглиблює виведені умовиводи.

У підсумку констатуємо, що змістовне наповнення кожного розділу та підрозділів відповідає заявленим назвам та порушеним у назвах питанням.

Наукова новизна дослідження полягає, перш за все, у виведенні нових теоретичних узагальнень розвитку театральної-критичної думки в Україні 1970–1980-х років у контексті фахового медіадискурсу. У дисертації комплексно проаналізовано еволюцію театральної критики, її змістові й жанрові особливості, а також зв'язок із тогочасною культурною політикою та

суспільними змінами. Уточнено термінологію, притаманну журналістиці та театральній критиці, систематизовано критичні тексти того часу, виявлено ключові теми й дискусії, а також введено до наукового обігу раніше невідомі архівні матеріали журналу «Український театр». Окреслено специфіку основних форматів критичних публікацій і трансформації редакційної політики журналу. Те, що дисертантка зуміла виокремити, осмислити й пояснити роль і місце театральної критики в контексті фахового медіадискурсу 1970-1980-х рр, зумовлює **теоретичне і практичне значення результатів** її роботи. Текст дисертації може прислужитися як мистецтвознавцям, які надалі будуть досліджувати різнобічні аспекти вітчизняної театральної критики інших періодів, так і викладачам творчих вишів, приміром, для формування тем для освітніх компонент «Театральна критика», «Феноменологія театру» та інших.

Аналіз дисертації свідчить, що поставлені авторкою завдання є логічними та обґрунтованими, а їх виконання відображене у коректних висновках і конотаціях. Так само певну частину наукової праці відбито й у загальних положеннях **апробації дослідження**, що складається з 5 статей у виданнях категорії Б та 12 виступів на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Дослідження орієнтоване на теорію театру, воно не перевантажене цитатами, а основні висновки випливають з аналізу зазначених джерел та власних міркувань авторки. Цитати оформлено коректно, їх текст збігається із зазначеними у Списку використаних джерел позиціями. Робота аналітична, містить оригінальні спостереження, самостійність її написання – поза сумнівом.

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. У дисертації та наукових публікаціях академічного плагіату, фальсифікацій, фабрикацій не виявлено.

Дискусійні моменти та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Вікторії Бубнової, вважаємо за доцільне висловити 1 зауваження та вказати на дискусійні моменти, які стосуються тексту з 3 Розділу.

На нашу думку, у дисертації бракує інформації про висвітлення на сторінках журналу «Український театр» табуйованих ідеологічними приписами

тем та епізодів творчості «заборонених» митців. Здобувачка не наголосила на тому, чи з'являлися на сторінках журналу, до середини 1980-х років, матеріали про персон «non grata», якими були тоді Й. Гірняк, В. Винниченко, М. Куліш та когорта інших імен? Крім того, у роботі не акцентовано на явищах радянського нонконформізму. У зв'язку з цим постає питання: Чи були серед дописувачів такі сміливці, які б наважувалися йти всупереч панівним настановам та дозволяли б собі критику політичного ангажування митців бодай «езоповою мовою»?

Дискусійним може бути й такий момент. У процесі аналізу різноманітних жанрів, що превальювали у різні роки на сторінках журналу «Український театр», здобувачка на с. 168-169 наголошує: «Статистичний аналіз публікацій у журналі «Український театр» як у головному фаховому виданні зазначеного періоду, засвідчує суттєву перевагу рецензії над іншими жанровими формами театральних-критичних текстів. У період 1970-1980-х років в журналі «Український театр», у рубриках «Огляди, рецензії» та «Рецензія», було надруковано понад 320 рецензій». Тобто, кількість рецензій справді дуже велика. Однак здобувачка, виділяючи репрезентативні дописи, здебільшого наводить приклади саме тих текстів, у яких відбулося рецензування вистав за п'єсами Вільяма Шекспіра. Постає питання: а чому саме рецензії на шекспірівську тему були визначальними? Зрозуміла річ, що багато зарубіжної та вітчизняної драматургії піддавалося цензурним обмеженням, замовчуванню тощо. Але ж було багато й інших знакових постановок – і за п'єсами українських класиків, і за творами авторів багатьох радянських республік.

Також полемічним вважаємо й той факт, що у тексті дисертації немає жодних рефлексій або порівнянь тогочасного журналу «Український театр» з сучасним форматом, змістом та редакційною політикою журналу «Український театр», який відновив своє функціонування 2024 року під проводом знаних театрознавців Ганни Шерман та Віталія Жежери й гідно презентує жанрове та концептуальне розмаїття театральних-критичних думки України.

У цілому ж, висловленні зауваги ніяким чином не применшують театрознавчих здобутків та належної якості дисертації Вікторії Бубнової.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Аналіз пошукового рівня дисертації на тему «Театральна критика у фаховому медіапросторі України 1970–1980-х років» дає підстави стверджувати, що дослідження являє собою самостійну, завершену, логічно структуровану працю з науково-місткими висновками. Дисертація виконана на високому науковому рівні з дотриманням усіх академічних вимог, висунутих до такого типу робіт, а її авторка Бубнова Вікторія Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 026 Сценічне мистецтво.

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник,
доцент, доцент кафедри режисури
та акторської майстерності Київського
національного університету культури і мистецтв

Т. А. Бойко

